

LITTERATUR

FRÅN »TREDJE RIKETS» SISTA DAGAR

I september 1944 placerades kommandörkaptenen Walter Lüdde-Neurath som personlig adjutant hos chefen för den tyska marinen, storamiral Dönitz. I denna egenskap följde han honom, då han efter Hitlers död övertog posten som Tysklands president, och stod hela tiden i nära personlig kontakt med honom. Han fick därigenom en mycket god inblick i verksamheten inom högsta ledningen under denna hektiska tid. Med stöd av de anteckningar som han, med Dönitz' gillande, därunder förde samt på grundval av vissa förut icke offentliggjorda dokument har Lüdde-Neurath nyligen utgivit en bok, »Regierung Dönitz», vilken skildrar tredje rikets dödskamp, sådan den tedde sig ur storamiralen-presidentens synpunkt. Det väldokumenterade och synnerligen välskrivna arbetet ger en utmärkt överblick över verksamheten i centrum under denna korta men ödesdigra period. Det nöjer sig inte med att endast relatera händelseförloppet utan redogör också för de synpunkter och motiv som varit vägledande för regeringen och högkvarteret, främst för Dönitz själv, varigenom dess värde som historiskt dokument starkt ökas.

Den inledande skildringen av tiden från hösten 1944 fram till Hitlers död belyser starkt den betydelse som det ödesdigra beslutet i Casablanca angående kravet på Tysklands underkastelse utan villkor kom att få för krigets förlängning med allt vad därmed följde av andlig och materiell förstörelse.

Tyngdpunkten i Lüddes bok ligger, såsom ju också av namnet framgår, i framställningen av »regeringen Dönitz'» verksamhet, dvs. av den korta perioden från Hitlers död den 30 april 1945 fram till arresteringen av hans efterträdare c:a tre veckor senare. Hitlers rätt att utse sin efterträdare var fastställd i rikets dåvarande författning. Personvalet torde ha dikterats av hans önskan att på presidentposten placera en man, vars fosterlandskärlek och plikt känsla voro höjda över varje tvivel och som samtidigt hade större möjlighet att förhandla med fienden än de politiskt belastade nazistiska partiledarna. För Dönitz själv kom utnämningen, förmedlad per radio från Bormann, fullständigt överraskande, men han tvekade dock inte ett ögonblick att mottaga det svåra och krävande uppdraget.

Den uppgift, som förelåg, gällde inte längre rikets försvar. Militärt sett var läget fullständigt hopplöst. Hela förbindelseväsendet inom Tyskland var lamslaget genom bombangreppen, ersättningstjänsten omöjliggjord, armén i Italien hade redan kapitulerat, västarmén befann sig i upplösning, försöken att undsätta det inneslutna Berlin

Litteratur

hade strandat och armégruppen »Weichsel» på östfrontens norra del befann sig under oordnat återtåg mot Mecklenburg. Men i Österrike och på östfrontens mellersta del höllo de tyska arméerna ännu stånd mot ryssarna, likaså i Kurland; största delen av Holland, nordvästra Tyskland samt Danmark och Norge voro ännu i tysk hand.

I detta läge fattade Dönitz som sin uppgift att, för att förebygga vidare, nu meningslösa förluster, bringa krigshandlingarna till ett slut, »dock i en värdig form, som svarade mot tyska folkets hjältemodiga kamp» och att därvid rädda största möjliga antal människor undan ryssarna. (Frukta för ryssarna behärskade hela civilbefolkningen och en stor del av trupperna i öster.) Den väg på vilken detta mål kunde tänkas uppnås var: *militär kapitulation i väster, fortsatt kamp och ordnad reträtt i öster* för att föra största möjliga del av arméerna och befolkningen in i de av anglosaxarna besatta områdena. Dönitz var beredd att därefter samarbeta med segrarna för att lösa de viktigaste, omedelbara problemen i Tyskland: befolkningens underhåll, kommunikationernas återupprättande.

Till sitt förfogande för ledningens utövande hade presidenten närmast de delar av högkvarteret (OKW) med Keitel, Jodl och amiralen v. Friedeburg i spetsen, vilka förflyttats till nordvästra Tyskland. Men dessutom gällde det för honom att skaffa sig en regering. Visserligen hade Hitler — i sin strävan att spela försyn även efter sin död — i sitt testamente utnämnt en regering med Göbbels som rikskansler, men denna varken ville eller kunde Dönitz godtaga. Göbbels befriade honom för övrigt från det bekymret genom att följa sin »Führer» även vid den makabra slutakten i rikskansliets bombkällare den 30 april. Men från Ribbentrop och Himmler, vilka dock inte ingingo i Hitlers posthuma regering, måste han själv befria sig. Båda ansågo sig, var i sin stad, som de för underhandlingar med de allierade lämpligaste personerna i riket! Det förtjänar påpekas, att Dönitz avskedade Himmler av rent politiska skäl — om de fruktansvärda förhållandena i koncentrationslägren hade han, liksom flertalet tyskar, vid denna tid ingen kännedom.

President Dönitz skaffade sig sålunda fri hand att bilda ett »opolitiskt kabinett». Dess ledare blev förutvarande finansministern greve Schwerin v. Krosigk, som visade sig vara en synnerligen värdefull kraft. Dessutom ingingo i detsamma fem fackministrar. Regeringens provisoriska karaktär betonades genom dess benämning, »Geschäftsführende Reichsregierung». Dess sammansättning anmäldes till Montgomery och Eisenhower. Regering och högkvarter förlades den 2—3 maj till Flensburg, där, sedan britterna besatt även nordvästra Tyskland, en liten enklav utgjorde deras territoriella bas.

Försöken att få till stånd en partiell kapitulation syntes till en början krönas med framgång. De av amiral v. Friedeburg förda underhandlingarna med fältmarskalk Montgomery ledde till en överenskommelse, som innebar de mot britterna stående tyska stridskrafternas kapitulation, men som lämnade frågan om krigets fortsättande på andra fronter öppen. Ubåtskriget hade i samband därmed inställts på Dönitz' eget initiativ. De därpå igångsatta underhandlingarna för

att åstadkomma en liknande uppgörelse med amerikanerna strandade dock på general Eisenhowers omedgörlighet. I motsats mot sin stabschef, general Bedell Smith, visade han sig fullkomligt oförstående för de tyska synpunkterna och avbröt bryskt de påbörjade förhandlingarna med ett ultimatum, som krävde fullständig och samtidig kapitulation i öster och väster. Inför Eisenhowers hot att spärra den amerikanska frontlinjen för alla återtågande styrkor och alla flyktingar från öster och sålunda utlämna dem alla till rysk fångenskap, samt att återtaga terrorbombningarna — även av de städer som redan kapitulerat till Montgomery! — tvingades regeringen Dönitz att antaga dessa villkor. Den 7 maj undertecknade Jodl kapitulationen i Reims, varigenom den tyska krigsmakten nedlade vapnen på alla fronter. Påföljande dag bekräftades den vid en ceremoni i Berlin-Karlhorst, vid vilken alla de allierade voro representerade. Huruvida general Eisenhowers politik berodde på instruktioner från Washington eller på hans dåvarande personliga inställning till det tyska folket må lämnas därhän.

Den enda lättnad som Jodl lyckades utverka var en tidsfrist på 45 timmar för kapitulationens ikraftträdande. Den utnyttjades till det yttersta för att över land och vatten föra tillbaka trupp och civilbefolkning från det område, som skulle besättas av ryssarna. Sjötransporterna från Kurland, där armén Günther alltjämt försvarade sig mot en förkrossande övermakt, samt från Öst-Preussen, Väst-Preussen och Pommern hade för övrigt länge pågått. Enligt författaren hade man tack vare den tidsfrist på nio dygn (1—9 maj), som Dönitz genom sin förhandlingstaktik lyckats åstadkomma, lyckats rädda 2^{1/2} à 3 miljoner människor undan ryssarna.

Perioden närmast efter kapitulationen innebar en väntetid i osäkerhetens tecken. Regeringen Dönitz syntes åtminstone t. v. erkännas av fienden, och den allierade kontrollkommission under den amerikanska generalmajoren Rooks' ledning, vilken snart därefter inträffade i Flensburg (dess ryska medlem dock först den 17 maj), behandlade densamma med korrekt hövlighet. Den lilla enklav vid Flensburg, inom vilken den residerade, lämnades t. v. oantastad. Det begynnande samarbetet med kommissionens tekniska specialister syntes också motivera förhoppningar om att regeringen skulle tas i anspråk av segrarna vid lösandet av de problem som nu trängde sig fram: flyktingars omhändertagande, bostadsfrågan, kommunikationernas återupprättande och, framför allt, befolkningens räddning undan den hotande hungersnöden. Dönitz regering inneslöt verklig fackkunska på detta område, och de P. M. som den överlämnade till kontrollkommissionen mottogos med påtagligt intresse. Ytterligare förhoppningar väcktes då två fackministrar, ministern för näringsfrågor, dr. Backe, och kommunikationsministern, dr. Dorpmüller, tillätos flyga över till de allierades högkvarter. Först långt senare fick man veta att båda herrarna vid framkomsten häktats och kastats i fängelse, där den åldrade dr. Dorpmüller snart avled och dr. Backe, anklagad för krigsförbrytelser, tog sitt liv. Hoppet om samarbete med segrarna hade visat sig vara en chimär.

Litteratur

Rörande riksregeringens prekära ställning behövde man för övrigt aldrig sväva i tvivelsmål. Redan den 13 maj häktades chefen för OKW, generalfältmarskalk Keitel, och några dagar senare anlände general Eisenhowers politiske rådgivare, Mr. Murphy, för att pröva den lagliga grunden för storamiralens ställning som rikets president. Dönitz' farhågor, att denna undersökning närmast avsåg att skaffa en legal motivering för regeringens tvångsmässiga upplösning, stärktes av den anglosaxiska pressens reaktion. I denna betecknades Dönitz som »selfproclaimed successor» till Hitler.

Den 23 maj kom det länge väntade slutet. Sagda dag kallades Dönitz, Jodl och v. Friedeburg till general Rooks, som meddelade dem, att han fått order att arrestera den tyska regeringen och högkvarteret, vilkas medlemmar därför nu vore att betrakta som krigsfångar. Sammankomsten förlöpte under korrekta former och man hade skäl att vänta, att dylika skulle komma att iakttagas även i fortsättningen.

Dessa förväntningar skulle dock snart komma på skam. Under timmarna närmast före avfärden trängde brittiska officerare och soldater in i de tyska privat- och tjänstelokalerna i och för »säkerhetsåtgärder» före transporten. Dessa åtgärder visade sig innebära en skymflig kroppsvisitation, förnedrande scener inför pressfotografernas kameror samt »husundersökningar», som av Jodl med rätta betecknades som »organiserad plundring», varvid förutom klockor, kameror, radioapparater m.m. också storamiralens bägge marskalkstavar försvunno. Denna behandling, vilken drabbade Dönitz personligen lika väl som hans civila och militära medarbetare och all såväl kvinnlig som manlig personal, stod i så skarp kontrast till den tidigare, korrekta behandlingen, att den kan förmodas ha skett på order från högre ort, i avsikt att sätta »herrefolkets» representanter på plats.

Sent på eftermiddagen lastades regeringens och högkvarterets medlemmar in i lastbilar f.v.b. till flygplatsen. En av dem saknades dock — amiral v. Friedeburg, som ej delade sina kollegers tilltro till segrarnas ridderlighet, hade föredragit döden för egen hand framför »eine entehrende Behandlung». För de övriga gick vägen, via undersökningsfängelset i Bad Mondorf i Luxemburg, till »krigsförbrytareprocesserna» i Nürnberg. Regeringen Dönitz hade upphört att finnas till.

Erik de Laval.